

Leskovac

Više je razloga zašto je društveno urušavanje u Leskovcu tokom devedesetih godina bilo drastičnije nego u ostalim opštinama u Srbiji, ali se svi mogu obuhvatiti jednim – startna pozicija bila je lošija. Pored problema sa kojima su se suočavale sve opštine u Republici, opština Leskovac bila je pritisnuta svojim specifičnim problemama koji su blokirali svaki razvoj i čije rešavanje definitivno predstavlja preduslov početka rešavanja ostalih problema.

To se, pre svega, odnosi na teritorijalno-političku organizaciju opštine Leskovac, a tu je i socijalno-ekonomski status opštine koji je decenijama niži od republičkog proseka. Svi ostali problemi su manje ili više posledica navedenih.

Opština Leskovac, sa svojim 165.000 stanovnika, nastanjenim u okviru 144 naseljena mesta i teritorijom od 1025km², spada među najveće opštine u zemlji. Grad Leskovac, koji čini glavninu privredne snage opštine i 40% njenog stanovništva, predstavlja ekonomski, politički, administrativni, kulturni i društveni centar Jablaničkog okruga i juga Srbije.

U sadašnjim dimenzijama opština Leskovac postoji od 1965. godine, kada je došlo do objedinjavanja četiri tadašnje opštine Leskovca, Grdelice, Vučja i Brestovca. Pre toga, stanovništvo leskovačkog kraja bilo je teritorijalno-politički organizovano u okviru 24 zasebne opštine, koje je politički objedinjavao raniji srez Leskovac. Ovakav oblik teritorijalno-političke organizacije označio je za lokalno građanstvo početak gubljenja njegovog lokalnog identiteta, ukidanje mogućnosti da samostalno odlučuje o svojoj svakodnevnici, označio je urušavanje brojnih tradicionalnih (više vekovnih) lokalnih zajednica.

Na individualnom planu ovakvo stanje stvari odrazilo se tako što je pojedinac počeo da gubi tradicionalni oslonac koji je imao u svojoj lokalnoj zajednici, što je izgubio mogućnost da značajnije politički participira u donošenju odluka i što je umesto dotadašnje zajednice međusobno bliskih i znanih ljudi, dobio zajednicu međusobnih tuđinaca. Indikativan je sledeći primer: kada bi danas građanin Leskovca živeo u opštini Vladičin Han, imao bi šansu da kao svaki stoti građanin bude biran za odbornika svoje skupštine opštine. Međutim, živeći u Leskovcu, on ima mogućnost da bude biran tek kao svaki dvehiljaditi odrasli građanin.

Na političkom planu pomenuto organizaciono stanje vodilo je pojedinca u nesigurnost, izolaciju i gubitak veze sa realnošću, čime je on postajao pogodno tle za političku manipulaciju svake vrste. I rezultati poslednjih političkih izbora pokazuju da je političko opredeljenje građana natprosečno usmereno ka onim političkim opcijama koje nude kolektivizam, obećanja o socijalnoj jednakosti (SPS, SRS), dok su one stranke koje se zalažu za promene, otvaranje prema svetu, ulazak u evropsku uniju, veći uticaj i odgovornost pojedinaca (demokratske opcije), slabije politički vrednovane. Ovo važi za opštinu kao celinu, dok je slika sasvim drugačija ukoliko grad Leskovac posmatramo odvojeno u odnosu na brojčano nadmoćnije okruženje. Građani Leskovca se u većoj meri opredeljuju za demokratske opcije, ali to nema značaja na ishod zbog činjenice da oni predstavljaju političku manjinu u vlastitoj opštini i da su, kako takvi, taoci svog okruženja.

Takođe, činjenica da opština Leskovac obuhvata 40% gradskog (grad Leskovac) i 60% seoskog stanovništva (ostalia 143 naselja), ima određene konsekvence i kada je u pitanju socijalno-ekonomski status opštine. S jedne strane, političku većinu i presudni nominalni uticaj na političke odluke ima selo, a s druge strane, glavninu sredstava za zajedničke namene (80%) obezbeđuje grad. Dakle, grad obezbeđuje sredstava, ali kao lokalna zajednica nije u mogućnosti da samostalno odlučuje o njihovoj nameni, već to čini selo, u skladu sa svojim interesima. Zato unutar postojeće opštine stalno postoji jedna teritorijalna grupa (gradska) koja se doživljava politički prikraćenom, oštećenom, zapostavljenom i eksploatisanom.

Zbog ovakvog neinstitucionalnog i političkog okvira većina građana Leskovačkog kraja ima pasivan odnos i očekuje da probleme reši neko drugi, dosta kritikuje, ali se sama teško uključuje u

rešavanje problema. Ljudi su dezorijentisani, potišteni, sa osećanjem neizvesnosti i u pasivnom očekivanju nekog boljeg vremena.

Društveno urušavanje devedesetih godina »zbrisalo« je institucije, pa je lokalna zajednica nemoćna da izađe u susret potrebama građana. Ima sve više socijalnih slučajeva, sve više starih, bolesnih i nemoćnih ljudi kojima društvo u nedovoljnoj meri pruža neophodnu pomoć. Povećan je broj slučajeva nasilja u porodici (Leskovac je na prvom mestu u Srbiji po broju smrtno stradali u porodici); broj uživaoca opojnih sredstava (Leskovac je među prvima u Srbiji po broju uživaoca u odnosu na broj stanovnika); broj obolelih od adiktivnih bolesti (kardiovaskularnih, respiratornih, malignih, psiho-somatskih).

Urušen je i sistem vrednosti – zapravo, srušen je stari a nije suvojen novi. Tako je Leskovac, od »malog Mančestera«, u kome su pre rata živeli vredni, zadovoljni, preduzimljivi i duhoviti ljudi, postao grad u kome žive nezadovoljni, apatični, otuđeni ljudi kojima je glavna preokupacija golo preživljavanje. Ostaci nekadašnje vitalnosti mogu se videti u činjenici da se većina ljudi koji su ostali bez posla (jer privreda u Leskovcu maltene ne postoji) ipak nekako snašla radeći razne poslove (uglavnom u domenu sive ekonomije), ali im ni lokalna zajednica ni država još uvek ne pomažu da uđu u legalne tokove. Formirala se malobrojna elita, organizovana po sistemu mafije, koja »vedri i oblači« u gradu.

Mladi ljudi su u posebno teškom položaju u Leskovcu jer osećaju da tu nemaju nikakvu perspektivu (Leskovac ima 25.000 nezaposlenih), pa najčešće odlaze iz grada sa namernom da se nikada ne vrate. Sama lokalna zajednica ne pruža im, pored perspektive, ni mogućnost ni prostora da osmišljeno provode svoje slobodno vreme. Kulturnih sadržaja ima premalo jer pored pozorišta i bioskopa nema više ničega. Sve ovo je velika šteta, jer objektivno gledano, Leskovac je oduvek bio sredina sa natprosečno nadarenom decom. Sve dok sam grad nešto ne uradi za njih, mladi će i dalje odlaziti da se ne vrate.

Vizuelno gledano, Leskovac, iako urbano naselje, pruža žalosnu sliku. Neuređen, zapušten i prljav, bez dovoljnog broja uređenih zelenih površina, bez biciklističkih staza, bez vizije kako treba da izgleda grad. Opet, i to zbog činjenica da o izgledu grada odlučuju ljudi koji nemaju osećaj za to, jer dolaze iz drugačijih sredina. Veliki je nedostatak predškolskih ustanova, onih sa sportskim i rekreativnim sadržajima, ustanovama za smeštaj starih i hendikepiranih lica. Sve u svemu, situacija u Leskovcu nije baš sjajna.

Jezgro promena u Leskovcu ne čine institucije – urušene, otuđene i nefunkcionalne, one ne vrše svoju ulogu u ovoj lokalnoj zajednici. ne čine ga ni političke partije, jer one, kao ekspoziture svojih centrala na lokalnom nivou, nisu dovoljno zainteresovne za rešavanje gorućih lokalnih problema. Može se slobodno reći da jezgro promena u ovoj sredini čine osvešćeni pojedinci, visoko motivisani profesionalci i entuzijasti svih profila, koji su počeli da se organizuju i grupišu upravo oko rešavanja svojih lokalnih problema i osmišljavanja vlastite egzistencije. Svesni toga da im probleme neće rešiti ni država ni Evropa, oni predstavljaju začetak pravog demokratskog jezgra, odnosno demokratije »odozdo«. Pored velikog broja nevladinih organizacija, od kojih su najaktivnije: Edukacioni centar, Narodni parlament, Ženski centar, Ekspertska mreža, Lokalno veće EpuS-a, LEAP, počinju da se stvaraju organizacije poput »Leskovačkog kruga« kao svojevrsni vidovi građanske inicijative. Ova organizacije okupila je veliki broj stručnjaka svih profila, vanstranačkih ličnosti, kojima je cilj rešenje teritorijalno-političkog statusa Leskovca, odnosno, dobijanje svoje opštine, kao preduslova rešavanja svih ostalih problema. Neizostavno je pomenuti i delovanje međunarodnih nevladinih organizacija kao što su CHF, UNDP, Caritas, Cord Aid i druge, koje su, kroz realizaciju svojih programa na ovim prostirima, dale svoj doprinos povećanju svesti građana. I na kraju tu su i strukovna udruženja (prosvetna, zdravstvena, preduzetnička) koja, kroz buđenje profesionalne svesti, pokušavaju da vrate dostojanstvo svojim profesijama.

LEVIT
Koordinator
Prim. dr Miroslava Dimitrijević